

Misafir Editörden

FEMİNİST ULUSLARARASI İLİŞKİLER SAYISI

1980'lerin sonlarından itibaren Uluslararası İlişkiler (UI) disiplininin ontolojik ve epistemolojik temellerini sorgulayan “Üçüncü Tartışma” (Lapid, 1989) feminist araştırmacılar için fırsat alanı yaratmış ve bu araştırmacılar disiplinin temel kavramlarını, varsayımlarını ve eril yapısını tartışmaya açmışlardır. Anaakım UI kuramları, “yüksek politika” etiketi altında kalan güç, güvenlik, ulusal çıkar, savaş ve barış konularıyla kadınların bir bağlantısı olmadığını varsayarlar. J. Ann Tickner’in (1991: 27) dikkat çektiği gibi disiplinin egemen kuramlarına göre “uluslararası politika erkeklerin dünyasıdır; savaşın ayrıcalıklı bir aktivite olarak görüldüğü güç ve çatışma dünyası”... Bu varsayımı sorgulayan Cynthia Enloe, V. Spike Peterson, J. Ann Tickner, Christine Sylvester, Marysia Zalewski, Sandra Whitworth, Cynthia Weber, Anna Agathangelou ve L. H. M. Ling gibi birçok feminist araştırmacı, aralarındaki farklılıklara rağmen, anaakım UI kuramlarının görmezden geldiği toplumsal cinsiyet ilişkilerinin mevcut uluslararası sistemin devamlılığının sağlanmasında merkezi bir yere sahip olduğunu yüksek sesle dile getirmiş ve uluslararası ilişkileri anlamada toplumsal cinsiyet odaklı bir bakışın gerekliliğini ortaya koymuşlardır.

Feminist UI kuramcıları, disiplinin temel kavramlarının cinsiyet açısından tarafsız olmadığına işaret ederler. Bilgi üretiminde ve disiplinin temellerini oluşturan kavram ve kuramların inşasında erkeklerin deneyimlerinin ve perspektiflerinin dikkate alındığını, kadınların deneyimlerinin dışlandığını ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinin görmezden gelindiğini öne sürerler (Tickner, 1991). UI disiplinde kadınların varlığını görünmez kılan bakış açılarına feminist araştırmacıların tepkisi kadınların deneyimlerine bakmak, tarihsel ve kültürel olarak inşa edilmiş farklı erkeklik ve kadınlık kurgularını ve bunların arasındaki ilişkileri anlamak ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinin uluslararası ilişkilerdeki yansımalarını incelemek olmuştur.

Cynthia Enloe, bugün artık alanda klasikleşmiş olan *Bananas, Beaches, Bases: Making Feminist Sense of International Politics* (1989) adlı eserinde “kadınlar nerede?” sorusunu sormuş ve uluslararası ilişkileri anlayabilmek için kadınların deneyimleri ile kadınlık ve erkeklik kurgularına bakmanın elzem olduğunu

göstermiştir. İlk defa 1988 yılında *Millennium* dergisi özel bir sayı hazırlayarak “Kadın ve Uluslararası İlişkiler” konusuna yer vermiştir. Alanda çalışan feminist kuramcılar 1999’da *International Feminist Journal of Politics* dergisini çıkarmaya başlamışlardır. Günümüzde, alanda okutulan lisans ders kitaplarında Feminist Uİ çalışmaları ile ilgili bölümler bulmak mümkündür (bkz.Baylis vd., 2017; Reus-Smith ve Snidal, 2010; Dunne vd., 2010). Feminist çalışmaların Uİ disiplininde yer bulmaya başladığı 80’li yıllardan itibaren, liberal, sosyalist, inşacı, eleştirel, post-yapısalcı, post-kolonyal ve queer gibi çeşitli kategorilere ayrılan feminist yaklaşımlar, güç, egemenlik, güvenlik, devlet, savaş, şiddet, militarizm, dış politika, barış gibi temel Uİ kavramlarını toplumsal cinsiyet temelinde yeniden tanımlayarak Uİ’de kuramsal çalışmalara yeni bir ivme kazandırmışlardır. Ancak tüm bu gelişmelere rağmen Feminist Uİ’nin hem anaakım Uİ çalışmaları hem de, Peterson’ın bu sayıdaki katkısında dikkat çektiği gibi, post-pozitivist Uİ çalışmalarındaki yeri hâlâ marjinaldir.

Türkiye’de de Feminist Uİ ile ilgili çalışmalar son yıllarda artmaya başlamıştır.¹ Ancak, Batı’da olduğu gibi, Feminist Uİ Türkiye’de de marjinal konumdadır.² 2009’da yapılan bir araştırmanın sonucunda, Türkiye’deki Uİ çalışmalarının dış politika ağırlıklı olduğu ve Uİ akademisyenleri arasında Realist kuramın daha yaygın olarak benimsendiği ortaya çıkmıştır. Araştırmada “kendinizi aşağıdaki Uluslararası İlişkiler yaklaşımlarından hangisine yakın görüyorsunuz?” sorusunu yanıtlayan öğretim elemanlarının %30’u Realist kuramı benimserken Feminist kuramı benimseyen araştırmacı yoktur (Aydın ve Yazgan, 2010: 31).

¹ Türkiye’de Feminist Uİ alanındaki Türkçe yayınlardan bazıları şöyledir: Ayşe Gül Altınay (Der.) (2000), *Vatan, Millet, Kadınlar* (İstanbul: İletişim Yayınları); Nüket Kardam (2003), “Toplumsal Cinsiyet Perspektifiyle Uluslararası İlişkiler”, Ayhan Kaya ve Günay Göksu Özdoğan (Der.), *Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar: Göç, Yurttaşlık, İnsan Hakları, Toplumsal Cinsiyet, Küresel Adalet ve Güvenlik* (İstanbul: Bağlam Yayınları): 299-332; Muhittin Ataman (2009), “Feminizm: Geleneksel Uluslararası İlişkiler Teorilerine Alternatif Yaklaşımlar Demeti”, *Alternatif Politika*, 1 (1): 1-41; Özlem Tür ve Çiğdem Aydın Koyuncu (2010), “Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımı: Temelleri, Gelişimi, Katkı ve Sorunları”, *Uluslararası İlişkiler*, 7 (26): 3-24; Çiğdem Aydın Koyuncu “Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımları Açısından Güvenlik Konusunun Analizi”, *Ankara SBF Dergisi*, 67 (1): 111-139. Türkçe yayınlar dışında Ali Bilgiç’in (2016) Türk dış politikasını toplumsal cinsiyet odaklı bir bakış açısıyla analiz ettiği *Turkey, Power and the West: Gendered International Relations and Foreign Policy* (London: I.B. Tauris) başlıklı çalışması da hem Feminist Uİ’ye hem de Türk Dış Politikası üzerine yapılmış çalışmalara özgün bir katkı sunmaktadır.

² Feminist Uİ, alanda okutulan Türkçe kitaplarda kendine yer bulmaya başlamıştır. Bazı örnekler için bkz. Özlem Tür ve Çiğdem Aydın Koyuncu (2014), “Uluslararası İlişkilerde Toplumsal Cinsiyet”, Evren Balta (Der.), *Küresel Siyasete Giriş* (İstanbul: İletişim Yayınları): 221-238; Mehmet Evren Eken (2014), “Feminizm, Maskülinite ve Uluslararası İlişkiler Teorisi: Uluslararası Siyasetin Toplumsal Cinsiyeti”, Ramazan Gözen (Der.), *Uluslararası İlişkiler Teorileri* (İstanbul: İletişim Yayınları): 443-491; Çiğdem Aydın Koyuncu (2014), “Uluslararası İlişkiler Temelinde Farklı Feminist Yaklaşımların Söylemleri”, Tayyar Arı (Der.), *Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri-2* (Bursa: Dora): 203-226.

Bu bağlamda, *Alternatif Politika* dergisinin Feminist Uİ çalışmalarına özel bir sayı ayırmış olması ve son dönemde bu konuda artan çalışmalar, Türkiye'deki Uİ disiplinde toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip araştırmaların gelişimine dair olumlu bir göstergedir.³ Feminist Uİ alanındaki özgün kuramsal ve ampirik çalışmaların artması dileğiyle...

Bu sayıya yaptığı katkıda, çalışmalarıyla Uİ disiplinde dönüştürücü etkileri olan feminist düşünür **Cynthia Enloe**, uluslararası siyaseti analiz etmeye feminist sorular sorarak başlamanın önemine dikkat çekiyor. Yaklaşık 10 yıl boyunca feminist sorular sormadan yaptığı araştırmaların sonuçlarına bugün baktığında analizlerini eksik ve hatalı bulduğunu belirten Enloe, ulusal ve uluslararası siyasetteki farklı güç biçimlerini anlayabilmek için tüm farklılıklarıyla kadınları siyasi aktörler olarak ciddiye almanın gerekliliğine ve erkeklik ve kadınlık kurguları ile maskülinizasyon ve feminizasyon politikalarının karmaşık işleyişini dikkate almanın önemine işaret ediyor. Yazısını “feminist merak”la sorduğu “zor sorular”la bitiren Enloe, bu ve benzeri soruların sosyal bilimler alanında kullanılan farklı metotlar aracılığıyla araştırılmasının uluslararası politikayı anlayabilmemiz için elzem olduğuna dikkat çekiyor.

Feminist Uİ çalışmalarının öncü isimlerinden **V. Spike Peterson** “Rethinking, Returning, Reflecting” başlıklı makalesinde bir alt-disiplin olarak feminist Uİ çalışmalarının geldiği aşamayı değerlendirmek için diğer feminist araştırmacılarla birlikte yaklaşık 40 yıl önce başladığı feminist yolculuğu anlatıyor. Kendisinin de dahil olduğu birinci jenerasyon Feminist Uİ akademisyenlerinin, feminist aktivistler olmalarının ve konferanslar, yayınlar ve sosyal ağlar aracılığıyla bir araya gelmelerinin bu alt-disiplinin oluşmasına yaptığı katkılardan bahsediyor. Peterson bu katkıların büyük ölçüde diğer sosyal bilimler alanlarında çalışan feminist araştırmacıların çalışmalarından beslendiğini ve Feminist Uİ araştırmacılarının önceliğinin disiplini dönüştürmek olduğunu, bu nedenle daha çok post-pozitivist yaklaşımları benimsediklerini belirtiyor. Enloe gibi, Peterson da Feminist Uİ çalışmalarının “toplumsal cinsiyet ilişkilerini ciddiye alarak” sordukları soruların ve yaptıkları araştırmaların disiplinde süregelen epistemolojik ve normatif tartışmalara yaptığı *özgün* katkıların önemine işaret ediyor. Sadece toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri değil, diğer sosyal eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri de doğuran tahakküm ilişkilerinin

³ Bu sayıda, dergiye ulaşan 14 makaleden hakem değerlendirmesi sürecinden geçerek seçilen 8 makaleye yer verilmiştir.

açığa çıkarılmasında ve dönüştürülmesinde feminist eleştirilerin ve katkıların önemine dikkat çekiyor.

Darcy Leigh ise bu sayıya yaptığı özgün katkısında, Queer Uluslararası İlişkiler ve Feminist Uluslararası İlişkiler çalışmalarının birbiriyle olan ilişkilerini, hem iki alanın arasındaki kesişme noktalarına hem de gerilimlere vurgu yaparak inceliyor ve Queer Feminist bir Uİ alt disiplininin oluşumuna dair ipuçları sunuyor. Queer Uİ araştırmacılarının (Enloe'nun “kadınlar nerede?” sorusuna benzer şekilde) “queerler nerede?” sorusunu sorduklarını ve Feminist Uİ ve anaakım Uİ çalışmalarının heteroseksüelliği norm kabul ederek queer öznellikleri görmezden geldiklerini belirtiyor. Feminist Uİ kuramcıları ise Queer Uİ çalışmalarında genellikle kadınların deneyimlerinin ve kadınlık kurgularının dikkate alınmadığı ve bu alanın daha ziyade gay erkeklerin hâkimiyetinde olduğu eleştirisini yapmaktadırlar. Leigh, bu noktada, Queer Uİ alanında son yıllarda yapılan birçok önemli çalışmayı değerlendirerek, Queer ve Feminist Uİ çalışmalarının birbirlerinden ayrıldıkları ve kesiştikleri noktaları belirliyor. Yazara göre, Queer Feminist Uİ çalışmaları ulusötesi, kesişimsel, postyapısalcı ve postkolonyal feminizmlerin katkılarından beslenerek hem Feminist Uİ'nin hem de Queer Uİ'nin açmazlarını ve eksikliklerini giderebilir ve anaakım Uİ'yi ve uluslararası ilişkileri dönüştürebilir.

Selcen Öner ve **Merve Özdemirkıran**'ın “feminist merak”la yola çıkarak Uİ disiplininde çalışan kadın akademisyenlere disiplinin eril dilini ve bu dilden nasıl etkilendiklerini sordukları araştırma, kadın akademisyenlerle yapılan mülakatlar aracılığıyla Feminist Uİ yazınına ampirik veri sunması açısından değerli bir çalışma. Yirmi iki derinlemesine görüşmeye dayanan araştırmanın sonucunda, Türkiye'de kadın akademisyenlerin Uİ disiplininde hâkim olan eril dili sorguladıkları, bu dili değiştirme konusunda mutabakat içinde oldukları ve kadın akademisyenlerin “erilleşmesi”ne karşı bir tavır oluşmaya başladığı görülmektedir. Araştırmadan çıkan dikkate değer sonuçlardan biri de eril dilin tahakkümünün kırılması ve disiplinin erkek-egemen yapısının dönüşmesi noktasında kadın akademisyenlerin mücadele alanı olarak akademik çalışmalarından ziyade ders ortamını seçiyor olmalarıdır. Bu bulgudan yola çıkılarak feminist merakla yeni sorular sorulabilir ve bu sorular yeni araştırmalar için bir başlangıç teşkil edebilir.

Pınar Gözen Ercan'ın toplumsal cinsiyet kavramını esas alarak koruma sorumluluğunun (*Responsibility to Protect* - R2P) içerik yönünden gelişimini incelediği makalesi, R2P'yi feminist perspektiften inceleyen ilk Türkçe çalışma olması dolayısıyla Türkiye'deki Feminist Uİ yazınına değerli bir katkı sunuyor. Gözen Ercan'ın, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından 2009'dan bu yana yayınlanan R2P'ye dair raporların feminist perspektiften yapılan içerik analizinden çıkan sonuçlar, daha önceki feminist tespitleri ve eleştirileri destekler

niteliktedir. Koruma sorumluluğu tartışmalarında kadınlara daha ziyade “mağdur/kurban” olarak yaklaşılmakta, kadınlara yönelik suçlara dikkat çekmekle birlikte kadınların çatışmalarda, çatışma çözümü ve barışın inşası süreçlerinde oynayabileceği farklı rollere ve bu süreçlere ulusal veya uluslararası kurum ve mekanizmalar çerçevesinde nasıl katılabileceklerine ilişkin konular göz ardı edilmektedir. Gözen Ercan’a göre kadınların sadece mağdur/kurban olarak nitelendirdiği bir bakış açısından sıyrılıp, kadınların çatışma süreçlerinde oynadığı farklı rollerin incelenmesi, koruma sorumluluğu normunun kavramsal olgunluğa ulaşabilmesinde kaçınılmazdır.

Tuğçe Kelleci’nin Bosna Savaşı’nda yaşanan kitlesel tecavüzleri feminist perspektiften inceleyen çalışması, Feminist Uİ araştırmacılarının tespitleriyle örtüşmektedir. Devlet-merkezli, toplumsal cinsiyet ilişkilerini görmezden gelen, erkek-egemen bakış açısına sahip anaakım güvenlik çalışmaları, savaşlarda yaşanan şiddet olaylarının arkasında yatan toplumsal nedenleri ve bireysel ve kolektif kimlikleri hedef alan cinsiyetlendirilmiş milliyetçi söylemleri göz ardı etmektedir. Bosna’da kadınlara yönelik kitlesel tecavüzleri milliyetçi söylemler ve toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkilendirilerek analiz eden Kelleci, özellikle saldırıya uğrayan kadınların bedenleri üzerinden toplumun bütün olarak yeniden üretiminin hedef alındığı ve milliyetçi uygulamaların var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirdiğini savunmaktadır. Milliyetçilikle toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkinin, etnik çatışmalar sırasında politik bir araç ve savaş taktiği olarak kullanılan tecavüz aracılığıyla güçlendirildiğini ileri süren Kelleci, mevcut feminizm-milliyetçilik-militarizm literatürüne dayanarak Bosna Savaşı sırasındaki cinsel şiddet pratiklerini incelediği çalışmasıyla, bu konudaki Türkçe literatüre katkı yapmaktadır.

Murat Ülgül ve Bulut Gürpınar’ın makaleleri son derece önemli ve güncel bir konuyu ele almakta: Altıncı yılını dolduran Suriye iç savaşında kadınların konumları. “Suriye İç Savaşı’na Feminist bir Yaklaşım” başlıklı çalışmasında **Murat Ülgül**, kadınların Suriye iç savaşındaki konumlarını üç temel konu etrafında incelemektedir: kadınların iç savaşlarda hedef haline gelmeleri, kadınların siyasi aktörler olarak barış inisiyatiflerine katılma mücadeleleri ve kadınların askeri yapılardaki savaşçı konumları. Ülgül’e göre, Suriyeli kadınlar savaşın şiddetini yoğun bir şekilde yaşamakta ancak barış inşası sürecinde siyasi aktörler olarak seslerini duyurmada sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Ülgül, çalışmasında Suriye iç savaşında kadınların asker-savaşçı kimlikleriyle özne durumuna gelmiş olduklarını, ancak çatışmalara katılımlarının devletlerin ve erkek egemen sistemin çıkarları doğrultusunda kullanıldığını iddia etmektedir. Ülgül’e göre, kadınların askeri katılımlarının erkek egemen sistemi, eril norm ve kurumları ne derecede dönüştüreceği konusunda herhangi bir sonuca varmak için henüz erkendir.

Bulut Gürpınar da feminizm, güvenlik ve barış çalışmalarına dayanarak oluşturduğu teorik çerçeveden Suriye iç savaşında kadınların durumunu incelemektedir. Gürpınar makalesinde, Feminist Uİ araştırmacılarının da öne sürdüğü gibi, savaş öncesinde var olan toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın, kadına yönelik şiddetin, eril kültürel normların ve kurumların varlığının savaş sırasında artarak devam etmekte olduğuna dikkat çekmektedir. Bosna’da olduğu gibi, Suriye’de de savaş kadınların bedenleri üzerinde yaşanmakta ve cinsel saldırılar, tecavüzler, namus cinayetleri, zorla evlilikler gibi cinsel şiddet biçimleri görülmektedir. Pınar Gözen Ercan ve Murat Ülgül’ün savlarına benzer şekilde, Bulut Gürpınar da Suriye’de kalıcı barışın sağlanmasının Suriyeli kadınların politik aktörler olarak barış inşa süreçlerine etkin bir biçimde dâhil olmalarıyla mümkün olabileceğini savunmaktadır.

Bu sayının son makalesinde **İlkin Tuğçe Biter**, “Uluslararası İlişkilerde Feminist Dış Politika Söylemi ve İsveç Örneği” başlıklı makalesinde feminist araştırmacıların Uİ disiplinine yaptıkları katkıların bir değerlendirmesini sunarak, toplumsal cinsiyet eşitliğinin görece en ileri düzeyde olduğu İsveç’te son dönemde hükümetlerin dış politikasını şekillendiren feminist bakış açısını analiz etmektedir. Biter, feminist dış politikanın çıkış noktasını ve aynı zamanda uygulamadaki açmazlarını da yine İsveç örneğinden hareketle incelemektedir. Yazara göre, İsveç’teki feminist dış politika dört temel ilke üzerinde yükselmekte (temsil, haklar, yeniden tahsis etme ve araştırma) ve ayrıca uluslararası arenada toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen çabalarla da bütünleşmektedir. Biter, iktidardaki hükümetin feminist dış politika söylemleri ile eylemleri arasında tutarsızlıklar olmasına rağmen, siyasette toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik politikaları ve feminist dış politika vizyonu ile İsveç’in bir ilke imza attığına ve bunun feminist Uİ açısından umut vadeden bir gelişme olduğuna dikkat çekmektedir.

Alternatif Politika dergisinin bu özel sayısının, Feminist Uİ literatürüne katkı sağlayacağını düşünüyoruz. Keyifle okumanız dileğiyle...

Yrd. Doç. Dr. Marella BODUR ÜN,
Çukurova Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

AP

KAYNAKÇA

Altınay, Ayşe Gül (Der.) (2000), Vatan, Millet, Kadınlar (İstanbul: İletişim Yayınları).

Ataman, Muhittin (2009), "Feminizm: Geleneksel Uluslararası İlişkiler Teorilerine Alternatif Yaklaşımlar Demeti", Alternatif Politika, 1 (1): 1-41.

Aydın Koyuncu, Çiğdem (2012), "Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımları Açısından Güvenlik Konusunun Analizi", Ankara SBF Dergisi, 67 (1): 111-139.

Aydın Koyuncu, Çiğdem (2014), "Uluslararası İlişkiler Temelinde Farklı Feminist Yaklaşımların Söylemleri", Tayyar Arı (Der.), Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri-2 (Bursa: Dora): 203-226.

Aydın, Mustafa ve Korhan Yazgan (2010), "Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Akademisyenleri Araştırma, Eğitim ve Disiplin Değerlendirmeleri Anketi-2009", Uluslararası İlişkiler, 7 (25): 3-42.

Baylis John, Steve Smith ve Patricia Owens (Der.) (2017), The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations (7th edition) (Oxford: Oxford University Press).

Bilgiç, Ali (2016), Turkey, Power and the West: Gendered International Relations and Foreign Policy (London: I.B. Tauris).

Dunne, Tim, Milja Kurki ve Steve Smith (Der.) (2010), International Relations Theories: Discipline and Diversity (2nd edition) (Oxford: Oxford University Press).

Eken, Mehmet Evren (2014), "Feminizm, Maskülenite ve Uluslararası İlişkiler Teorisi: Uluslararası Siyasetin Toplumsal Cinsiyeti", Gözen, Ramazan (Der.), Uluslararası İlişkiler Teorileri (İstanbul: İletişim Yayınları): 443-491.

Enloe, Cynthia (1989), Bananas, Beaches, Bases: Making Feminist Sense of International Politics (London: Pandora Press).

Kardam, Nüket (2003), "Toplumsal Cinsiyet Perspektifiyle Uluslararası İlişkiler", Kaya, Ayhan ve Günay Göksu Özdoğan (Der.), Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar: Göç, Yurttaşlık, İnsan Hakları, Toplumsal Cinsiyet, Küresel Adalet ve Güvenlik (İstanbul: Bağlam Yayınları): 299-332.

Lapid, Yosef (1989), "The Third Debate: On the Prospects of International Theory in a Post-Positivist Era", International Studies Quarterly, 33 (3): 235-254.

Reus-Smith Christian ve Duncan Snidal (Der.) (2010), The Oxford Handbook of International Relations (Oxford: Oxford University Press).

Tickner, J. Ann (1991), "Hans Morgenthau's Principles of Political Realism: A Feminist Reformulation", Grant, Rebecca ve Kathleen Newland (Der.), Gender and International Relations (Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press): 27-40.

Tür, Özlem ve Çiğdem Aydın Koyuncu (2010), "Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımı: Temelleri, Gelişimi, Katkı ve Sorunları", Uluslararası İlişkiler, 7 (26): 3-24.

Tür, Özlem ve Çiğdem Aydın Koyuncu (2014), "Uluslararası İlişkilerde Toplumsal Cinsiyet", Balta, Evren (Der.), Küresel Siyasete Giriş (İstanbul: İletişim Yayınları): 221-238.